

Jau spėję pabūti šiame „muziejuje“ mūsų pėstininkai ir tankistai neliko abejingi Prūsijos karalių medžiotojo nameliui: visi paauksuotais rémais veidrodžiai buvo sudaužyti, visi pūkiniai patalai sudraskyti, visus baldus, grindis dengė pūkų ir plunksnų sluoksnis. Koridoriuje kabėjo gobelenas, vaizduojantis garsųjį Rubenso paveikslą „Afroditės gimimas iš marių putos“.

Kažkas, keršydamas užkariautojams, skersai aliejiniais dažais užrašė patį populiariausią žodį iš trijų raidžių.

Metro iš pusanatro ploto gobelenas su trimis raidėmis man priminė mano Maskvos prieškarį susižavėjimą daile. Aš jį suvyniojau ir įsidėjau į vokišką lagaminą, kuris štai jau tris mėnesius atstoją man pagalvę.

Pažvelgiau pro langą.

Palivarką, kuriame buvo pakelės rūmai ir keletas iš plytų sumūrytų pagalbinių pastatų, juosė ketinės grotos, o už grotų, žaliuose laukuose, kiek aprėpė akys, klajojo, baubė ir maurojo neįsivaizduojama daugybė juodmargių veislinių karvių.

Jau praėjo savaitė, kai nestodama į mūsų vokiečių kariuomenė ir gyventojai pasitraukė. Karvių niekas nemelžė.

Pritvinę tešmenys – skausmas, baubimas. Dvi mano telefonistės, anksčiau kaimo mergiotės, primelžė keletą kibirų pieno, bet buvo kartus ir jo negėrėme. Staiga aš atkreipiau dėmesį į kilusią pragarišką sumaištį kelyje. Nežinia kuris ryšininkas tarp plytinių pastatų aptiko vištidę, atidarė ketaus vartus ir šimtai alkanų veislinių vištų išlėkė į kiemą. Mano kareivėliai tarsį pamišo. Kaip bepročiai jie lakstė, šokinėjo, gaudė vištas ir plėšė joms galvas. Paskui susirado katilą. Skrodė ir pešiojo.

Katile buvo jau daugiau nei šimtas vištų, o mano būryje – keturiasdešimt penki žmonės. Ir išvirė sultinį srėbė, kol iš nuovargio nugriuvo kuris kur ir sumigo. Tai buvo mūsų pirmosios dienos Rytų Prūsijoje vakaras.

Po valandos visas mano būrys susirgo. Prabunda tai vienas, tai kitas, staigiai pašoka ir lekia už vištidės.

Ryte sunkvežimiu atvažiavo štabo kuopos ryšininkas, išskleidė topografinį žemėlapi.

> Geldapė. Dauguma namų miestelyje išdažytais langais, bet dar su stogais. 1944 m. spalio.

Geldapė

Keletas kilometrų nuo pasienio, o tai reiškia, kad netoli ir nuo mūsų, buvo turtingas Rytų Prūsijos Geldapės miestas.

Išvakarėse mūsų kariuomenė jį apsupo, bet nei gyventojų, nei vokiečių kareivių, kai mūsų pulkai ir divizijos įžengė į miestą, jame jau nebuvo. Generolai ir karininkai visiškai jų negalėjo suvaldyti. Pėstininkai ir tankistai išsilakstė po butus ir parduotuves.

Pro išdažytas vitrinas iš parduotuvių viską vertė ant šaligatvių. Tūkstančiai porų batų, indai, radijo imtuvai, servizai, visokiausios vaistinių prekės, maisto ir ūkio produktai – viskas buvo sumaišyta.

O pro butų langus skriejo drabužiai, patalai, pagalvės, antklodės, paveikslai, gramofonai ir muzikos instrumentai. Gatvėse susidarė ištisos barikados. Ir štai tuo metu sugriaudėjo vokiečių artilerija ir minosvaidžiai. Keletas vokiečių rezervo divizijų iššlavė mūsų demoralizuotus dalinius iš miesto. Tačiau, reikalaujant fronto štabui, vyriausiajam vadui jau buvo pranešta apie pirmąjį užimtą vokiečių miestą. Teko miestą vėl užimti.

Tačiau vokiečiai vėl mūsiškius išmušė, bet patys į jį nėjo. Ir miestas tapo neutralus.

Mes vis lakstome už daržinės.

Du kareiviai iš atskirosios zenitinės artilerijos brigados pasakoja, kad jau tris kartus miestas atitenka tai vieniems, tai kitiems, o šiandien ryte jis vėl nežinia kieno, nors kelias apšaudomas kiaurai. Dieve mano!

Savo akimis pamatyti senovinį vokiečių miestą! Aš sėdu į automobilį su grandiniu Starikovu, kuris civiliniame gyvenime buvo vairuotoju. Greičiau, greičiau! Mes lekiamo plentu., kairėje ir dešinėje krinta minos. Dėl visa ko pasilenkiu, bet apšaudymo zona toli už nugaros. O priešakyje, tarsi trofėjiniuose vokiečių atvirukuose, tarp marmurinių fontanėlių ir paminklų sankryžose dengti raudonomis čerpėmis, smailiaviršūniai namukai su vėtrungėmis.

Sustojame beveik tuščio miesto centre.

Europa!

Viskas įdomu!

Bet juk tai savavališkas pasišalinimas, todėl būtina nedelsiant grįžti atgal į dalinį.

Visos butų durys atidarytos, lovose – tikros pagalvės su užvalkalais, antklodės, įvilktos į užvalkalus, čiužiniai, o virtuvėje įvairių spalvų vamzdeliuose – aromatingi prieskoniai.

Namų sandėliukuose paruošti konservų stiklainiai, sriubos ir įvairiausi antrieji patiekalai, o kas net nesapnuota, užkimštuose pusantro litro talpos buteliuose kažkokia technologija, nekaitinant – šviežiausias grietinėlės sviestas. Savos gamybos vynai, užpiltinės ir trauktinės, itališkas vermutas ir konjakai.

O drabužinėse ant pakabų naujausi įvairiausių dydžių civilių kostiumai, kai kurie – ir su liemenėmis. Dar bent dešimt minučių. Mes negalime susilaikyti, persirengiame ir tarsi merginos sukiojames prieš veidrodžius. Dieve, kokie mes gražūs!

Metas.

Skubiai persivelkame, išmetame pro langus pagalves, antklodes, čiužinius, laikrodžius, žiebtuvėlius. Mane persekioja įkyri mintis. Prisiminiau tą metą, kai prieš keletą mėnesių nuvažiavau penketui dienų į Maskvą.

Geldapės vaizdas 1944 m. lapkritį. Sprendžiant iš aprašymo, galima daryti prielaidą, kad, kaip ir kituose miestuose, "pasidarbavo" sovietų liepsnosvaidininkų komandos.

Parduotuvių lentynos tuščios, viskas pagal korteles. Kaip mama tada apsidžiaugė mano papildomu karininko daviniu – kombinuotųjų taukų dėžute ir dviem dėžutėmis troškintos amerikietiškos kiaulienos, taip pat mano dešimties dienų pagal komandiruočių dokumentą skirtais pietumis, kuriuos gaudavau kažkur Syromiatnikuose, karininkų valgykloje, ir parnešdavau namo.

O namo kaimynai pusalkaniai.

Kodėl pasakoju apie tai? O štai. Mes, pusalkaniai ir mirtinai nuvargę, laimime, o vokiečiai pralaimėjo karą, bet jiems nieko nestinga ir yra sotūs.

Drauge su Starikovu į sunkvežimio kėbulą kroviau pagalves, čiužinius, antklodes, kurias norėjau atiduoti savo kareiviams, kad bent tris naktis pamiegotų kaip žmonės. Pagalvių jie nebuvo matę labai ilgai: kuris trejus, o kuris ir visus šešerius metus.

Mieste esame ne vieni. Panašiai kaip ir mes trofėjus renka keliasdešimt kareivių bei karininkų iš kitų mūsų armijos padalinių, o įvairiausių tipų sunkvežimių, nuo pusantratoniu iki „studebekerių“ bei „vilių“, vos ne trisdešimt, o gal ir keturiasdešimt. Staiga

Geldapė. 1944 m. spalio.

virš miesto pasirodo vokiečių „Fokevulfas“, toks vikrus ir manevringas vokiečių žvalgas, o po dešimties minučių vokiečių baterijos pradeda apšaudyti miestą. Skubiai lekiamė iš tos vietos. Priešakyje mūsų ir už nugaros sproginėja sviediniai, o mes pasiklydome nepažįstamose gatvėse ir skersgatviuose. Tačiau aš turiu kompasą, važiuojame į rytus ir galiausiai, lėkdami pro mūsų paliktus degančius sunkvežimius, išvažiuojame į plentą, kuriuo atvažiuojame. Vėl patenkame į apšaudymą, bet mums sekasi ir vakare privažiuojame savo kuopos štabą.

Mūsų atskirosios kuopos vadu vietoj kapitono Rožickio, kurio pakeltas laipsnis ir pareigos, ir su keletu 31-osios armijos padalinių pasiūstas į rytus, tapo mano draugas vyresnysis leitenantas Aleksejus Tarasovas. Ištikus metus vienas ordonansas dviem, viena žeminė, technikos mokslų kandidatas, artistas. Prisimenu, kaip jis tyčiojosi iš kretinų viršininkų.

Kalba su pulkininku ar generolu, stovi „ramiai“.

– Taip, draugas generole!

Ir staiga nepastebimai išsiriečia. Tai trunka tik akimirka. Tarsi visai kitas žmogus. Figūra, veidas persimaino ir tampa tarsi du vandens lašai panašus į tą, su kuriuo kalbasi, tačiau atrodo visiškai idiotas: liežuvis išdrimba iš burnos ir plakasi į šonus. Išsigimėlis, tačiau labai būdingas. Taip jis parodijuoja armijos vyresnybės pasipūtimą, o kartais ir kvailą užsispyrėlio tiesmukumą. O aš matau viską, viduje kiekviena gyslė tirta iš juoko, dėl baimės už jį, nes šis spektaklis skirtas specialiai man. Sekundė – ir vėl stovi „ramiai“, seka akimis, raportuoja, o vadovybė nieko nepastebi.

Tiesa, jis mokėjo atmintinai beveik visą Bloką, Baratinskį, Tiutčevą. Aš jam skaičiau savo eilėraščius. O kiek su juo apie viską kalbėta: apie mus, apie šalį, apie meną. Gyventi vienas be kito negalėjome.

Mūsų intendantas vyresnysis leitenantas Ščerbakovas vogė produktus, mundurus, su gyventojais mainė į samaną, vyną ir, skriausdamas kuopos kareivius, viską tiekė aukštesniesiems vadams. Mes su Tarasovu jo labai nekenėme. Kai Tarasovas tapo kuopos vadu, jis pasikvietė Ščerbakovą ir viską pastarajam išklojo. Tas liovėsi vogti, bet nusprendė, pasitaikius galimybei, atkeršyti ir vėl pasiekti, kad viskas būtų kaip buvę. Beje, taip buvo ne tik mūsų dalinyje.